

ლია გაბლიშვილი¹

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

[DOI: https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.20](https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.20)

**საქართველო-ჩინეთის სავაჭრო-ეკონომიკური
თანამშრომლობა ორი ქვეყნის სტრატეგიული
პარტნიორობის საფუძველი**

აბსტრაქტი. დღეისთვის ჩინეთი წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ პარტნიორს სავაჭრო-ეკონომიკურ სფეროში. ჩინეთიდან ხორციელდება მსხვილი ინვესტიციების შემოდინება, რაც დადებითად მოქმედებს საქართველოს ეკონომიკაზე. ამ მიმართულებით ახალი პერსპექტივები გააჩინა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ამჟამინდელი ლიდერის – *სი ძინფინგის* „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივამ, რომელშიც საქართველო აქტიურადაა ჩართული. მეტიც, ამ პროექტში საქართველოს განსაკუთრებული ადგილი უკავია, როგორც ევრაზიის შემაერთებელ სატრანსპორტო-სატრანზიტო ჰაბს. ნაშრომში გაშუქებულია საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური ურთიერთობების ზოგიერთ დეტალი, ასევე ჩინელი და სხვა უცხოელი ექსპერტების მოსაზრებები ჩვენს ქვეყნებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ. ამ თემის წინ წამოწევა განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ სწორედ სავაჭრო-ეკონომიკურ სფეროში თანამშრომლობა არის ქართულ-ჩინური პოლიტიკურ-დიპლომატიური დიალოგის ცენტრალური საკითხი. ამიტომაცაა, რომ საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობის ეს სეგმენტი შედარებით ყველაზე სრულადაა დამუშავებული მეცნიერულად ქართველი მკვლევრების (უპირატესად ეკონომისტების – *ლარისა ყორღანაშვილის, პაატა არაშიძის, რამაზ ფუტყარაძის, მარიამ გრიგალაშვილის, ირაკლი სირბილაძისა და მიხეილ მღებრიშვილის, დავით აფციაურის* და სხვ.) მიერ. საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე საინტერესო დაკვირვებები აქვს USAID-ის სტრატეგისა და პროგრამების ოფისის უფროსი მრჩეველს *ჯოზეფ ლარსენს*. საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური თანამშრომლობის ცალკეული საკითხები საკმაოდ ვრცლადაა გაანალიზებული ჩინელი ანალიტი-

¹ **ლია გაბლიშვილი** - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საქართველოს ისტორიის სადოქტორო პროგრამის სტუდენტი.

კოსების პუბლიკაციებში. ჩინური მასალებში რიგ შემთხვევებში უფრო დეტალურადაც კია გაშუქებული საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობები ეკონომიკურ სფეროში. არის ისეთი საკითხები, რომლებიც მხოლოდ ჩინურ პუბლიკაციებშია გაშუქებული და ქართველ მკვლევართათვის ეს მასალები აქამდე არ იყო ხელმისაწვდომი.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ჩინეთი, ეკონომიკური ურთიერთობები, „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ პროექტი.

Lia Gablishvili²

Sokhumi State University

Georgia-China Trade and Economic Cooperation, the Basis of Strategic Partnership Between the Two Countries

Abstract. Today China is one of the main partners of Georgia in the trade and economic spheres. There's a large inflow of investments from china, which positively affects the economy of Georgia. There are new perspectives due to china's current leaders – *Xi Jinping's* initiative – “*One belt, One road*”, in which, Georgia is actively participating. Moreover, Georgia has a special place in this project, because it acts as a transport-transit hub, which connects Eurasia. The article discusses Georgia-China economic relations from the 1990s to the present. Raising this topic is conditioned by the fact that cooperation in the trade and economic sphere is the central issue of the Georgian-Chinese political-diplomatic dialogue. This is why this segment of Georgian-Chinese relations is relatively fully developed scientifically by Georgian researchers (predominantly economists – *Larisa Korghanashvili, Paata Aroshidze, Ramaz Putkaradze, Mariam Grigalashvili, Irakli Sirbiladze and Mikheil Mghebrishvili, Davit Aptsiauri* and others.). *Joseph Larsen*, Senior Advisor to the *USAID* Office of Strategy and Programs, has some interesting observations on the importance of Georgia-China economic cooperation. Some issues of Georgian-Chinese economic cooperation are analyzed in detail in the publications of Chinese analysts. Chinese materials, in some cases, even cover Georgia-China relations in the economic sphere in more detail. There are issues that are covered only in Chinese publications and these materials were not available to Georgian researchers until now. Based on these studies, this section of the paper presents a general picture of economic cooperation between the two countries.

Keywords: Georgia, China, economic relations, "One Belt, One Road" project.

² **Lia Gablishvili** - Ph.D. student of the History of Georgia doctoral program of Sokhumi State University.

ძირითადი კვლევა: საქართველოსთვის ჩინეთი არასდროს ყოფილა სრულიად უცხო ქვეყანა. ყველა პირობა არსებობს ვივარაუდოთ, რომ ჯერ კიდევ გვიან ანტიკური ხანიდან, როდესაც უნდა ამოქმედებულიყო ე.წ. „აბრეშუმის დიდი გზა“ – საერთაშორისო საქარავნო სავაჭრო მაგისტრალი, რომელიც აკავშირებდა ჩინეთს ხმელთაშუა და შავი ზღვის აუზებთან, ძველ კოლხეთსა და იბერიაში გარკვეული წარმოდგენა ჰქონდათ ჩინეთსა და ჩინელებზე. შუა საუკუნეებიდან საქართველოში გაცილებით მეტი უნდა ცოდნოდათ ჩინეთზე, რისი დადასტურებაცაა არამხოლოდ არქეოლოგიური არტეფაქტები, არამედ ქართული წერილობითი მემკვიდრეობა. ქართულ-ჩინური ურთიერთობა დობა კიდევ უფრო გაიზარდა XIX-XX საუკუნეებში, რასაც ხელს უწყობდა ცალკე ჩინელების (*ლიუ წვენჭოუ/ლაო ჯინჯაო*) ნაყოფიერი მოღვაწეობა საქართველოში და ცალკე „ქართული კოლონია“ – ხარპინში. საბჭოთა პერიოდში – საქართველოს, როგორც სსრ კავშირის ერთ-ერთ რესპუბლიკას, თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში, ჰქონდა გარკვეული ურთიერთობები ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან (ძირითადად კულტურის სფეროში). საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობები სახელმწიფო დონეზე კი იწყება მხოლოდ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ – XX ს. 90-იანი წლებიდან – ესაა თვისობრივად ახალი ეტაპი ორი ქვეყნის ურთიერთობებში.

დღეისთვის ჩინეთი წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ პარტნიორს სავაჭრო-ეკონომიკურ სფეროში. ჩინეთიდან ხორციელდება მსხვილი ინვესტიციების შემოდინება, რაც დადებითად მოქმედებს საქართველოს ეკონომიკაზე. ამ მიმართულებით ახალი პერსპექტივები გააჩინა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ამჟამინდელი ლიდერის – *სი ძინფინგის* „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივამ, რომელშიც საქართველო აქტიურადაა ჩართული. მეტიც, ამ პროექტში საქართველოს განსაკუთრებული ადგილი უკავია, როგორც ევრაზიის შემაერთებელ სატრანსპორტო-სატრანზიტო ჰაბს. წინამდებარე ნაშრომი წარმოადგენს ერთგვარ ისტორიულ ნარატივს, რომელში ნაჩვენებია საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური ურთიერთობების ზოგადი სურათი XX-XXI საუკუნეების მიჯნაზე.

სავსებით მართებულადაა შენიშნული სპეციალურ ლიტერატურაში, რომ „*ეკონომიკური სფერო წარმოადგენს საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობების ქვაკუთხედს*“ [სირბილაძე, მღებრიშვილი, 2020: 17; აფციაური, 2020: 97]. ამითაა გამოწვეული, რომ საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობის ეს სეგმენტი შედარებით ყველაზე სრულადაა დამუშავებული მეცნიერულად ქართველი მკვლევრების (უპირატესად ეკონომისტების) მიერ. თუმცა ამ მიმართუ-

ლებით ჯერ კიდევ ბევრი რამაა გასაკეთებელი. ქართველ მეცნიერთა და ექსპერტთა პუბლიკაციებიდან გამოვარჩევდით: კოლექტიურ განმაზოგადებელ კვლევას ჩინეთის ფაქტორზე საქართველოს ეკონომიკაში [ჭარაია, კურდღელია, ანგურიძე, ლაშვი, გულბანი, შატაკიშვილი, 2020], აგრეთვე *ლარისა ყორღანაშვილის* [ყორღანაშვილი, 2018: 445-450], *პაატა არომიძის* [არომიძე, 2017a: 37-42; არომიძე, 2017b: 285-292], *რამაზ ფუტკარაძის* [ფუტკარაძე, 2016], *მარიამ გრიგალაშვილის* [გრიგალაშვილი, 2016], *ირაკლი სირბილაძისა და მიხეილ მღებრიშვილის* [სირბილაძე, მღებრიშვილი, 2020], *დავით აფციაურის* [აფციაური, 2020: 97-104] და სხვა მკვლევართა ნაშრომებს. საინტერესო დაკვირვებები აქვს საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე აქვს USAID-ის სტრატეგიისა და პროგრამების ოფისის უფროსი მრჩეველს *კოხეგ ლარსენს* [Larsen, 2017; ლარსენი, 2017].

საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური თანამშრომლობის ცალკეული საკითხები საკმაოდ ვრცლადაა გაანალიზებული ჩინელი ანალიტიკოსების პუბლიკაციებში. ჩინურ მასალებში რიგ შემთხვევებში უფრო დეტალურადაც კია გაშუქებული საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობები ეკონომიკურ სფეროში. არის ისეთი საკითხები, რომლებიც მხოლოდ ჩინურ პუბლიკაციებშია გაშუქებული და ქართველი მკითხველისთვის ეს ინფორმაციები აქამდე არ იყო ხელმისაწვდომი.

ორ ქვეყანას შორის ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთერთი მნიშვნელოვანი მექანიზმი არის ჩინეთ-საქართველოს მთავრობათაშორისი სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის კომიტეტი, რომლის პირველი სხდომა 1999 წელს ჩატარდა. 2015 წელს ჩატარდა უკვე მეშვიდე სხდომა. 1992 წლიდან ქვეყნებს შორის ვაჭრობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, განსაკუთრებით 2010 წლის შემდეგ, რაც დაკავშირებული იყო საქართველოში 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდგომ დაწყებული ეკონომიკური აღმავლობის პროცესთან. 2010 წელს საქართველოდან ჩინეთში შედიოდა მთლიანი ექსპორტის 8 პროცენტი, ჩინეთი თურქეთის და რუსეთის შემდეგ მესამე ადგილზე იყო საქართველოში იმპორტიორებს შორის [Larsen, 2017: 5; ლარსენი, 2017: 6].

მნიშვნელოვანი ეტაპი ამ გზაზე იყო 2000 წლის 12-13 ივნისს ჩინეთის მთავრობის სავაჭრო-ეკონომიკური დელეგაციის ვიზიტი საქართველოს საგარეო ვაჭრობისა და ეკონომიკის მინისტრის მოადგილის *ჭოუ ქეჟენის* მეთაურობით. ვიზიტი საკმაოდ ფართოდ გააშუქა ჩინურმა გაზეთმა: „*საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონომიკური ამბები*“. საგაზეთო პუბლიკაციის მიხედვით, ვიზიტის ფარგლებში 12 ივნისს ჭოუ ქეჟენი შეხვდა საქართველოს საგარეო

საქმეთა მინისტრის მოადგილეს *თამარ ბერუჩაშვილს*. მათ ორი ქვეყნის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების მხრივ არსებულ მდგომარეობაზე და ამ ურთიერთობების განვითარების გზებზე ისაუბრეს. აღნიშნულ საკითხებზე მსჯელობისას *ჭოუ ქეჟენმა* აღნიშნა, რომ ჩინელ და ქართველ ხალხს ტრადიციული მეგობრობა აკავშირებთ და ჩინეთის მთავრობა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს საქართველოსთან სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებას. დღესდღეობით სავაჭრო ბრუნვა არ არის დიდი და ორმხრივი თანამშრომლობის პერსპექტივაში მიღწევად შედეგთან საკმაოდ ბევრი აშორებს, ამიტომ მხარეებმა უნდა გააღრმავონ ურთიერთგაგება, გააძლიერონ კომუნიკაცია და განავითარონ თანამშრომლობა წარმოების სფეროში და პროექტების მეშვეობით აამოქმედონ ორმხრივი ვაჭრობა და თანამშრომლობის სხვა ასპექტები [赵大兴, 2000].

თავის მხრივ, თ. ბერუჩაშვილმა აღნიშნა, რომ საქართველოს მთავრობა და ქართველი ხალხი მადლობელია ჩინეთის მიერ საქართველოსთვის წლების განმავლობაში აღმოჩენილი ფინანსური და ეკონომიკური დახმარებისთვის, ქართული მხარე მოხარული იქნება, თუ ჩინური საწარმოები ჩამოვლენ და ინვესტიციებს განახორციელებენ ჩვენს ქვეყანაში, საქართველოს სურს ჩინეთთან აქტიურად ითანამშრომლოს ენერგორესურსების ათვისების, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამამუშავების და მსუბუქი მრეწველობის, ტექსტილის სფეროში. გარდა ამისა ექსპორტისთვის ხელშეწყობის მიზნით საქართველოს მთავრობამ დააარსა ექსპორტის ხელშეწყობის სამმართველო და ქართული მხარე მზადაა, ჩინურ მხარეს მივაწოდოთ შესაბამისი ინფორმაციები, რომ გავაფართოვოთ ორმხრივი სავაჭრო-ეკონომიკური კონტაქტები. ითქვა აგრეთვე, რომ საქართველო ღვინის წარმოებით ოდითგანვე ცნობილი ქვეყანაა და გამოთქვა იმედი, რომ ჩვენი ქვეყანა ჩინეთში ამ პროდუქციის ექსპორტს გაზრდიდა. შეხვედრის დასასრულს მხარეებმა ერთხმად დაადასტურეს, რომ მხარეებისთვის აქტუალური ამოცანა იყო ორმხრივი სავაჭრო ურთიერთობების არასახარბიელო მდგომარეობის მკვეთრი გაუმჯობესება და ქვეყნებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობებისთვის მეტი პრაქტიკულობის შექმნა. შეხვედრის დასრულების შემდეგ გაიმართა ჩინეთის მთავრობის მიერ საქართველოს მთავრობისთვის უსასყიდლო დახმარების გადაცემის თაობაზე ნოტების გაცვლის ცერემონიალი. აღსანიშნავია, რომ იმავე დღეს პრეზიდენტი *ედუარდ შევარდნაძე* და სახელმწიფო მინისტრი *გ. არსენიშვილი* ცალ ცალკე შეხვედრენ *ჭოუ ქეჟენს* [赵大兴, 2000].

ქართულ და ჩინურ მხარეებს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრო-

ომლობის შემდგომი გაღრმავების პრესპექტივებზე მსჯელობა გაგრძელდა საქართველოში სრულიად ჩინეთის სავაჭრო-ეკონომიკურ დელეგაციის ვიზიტისას 2002 წლის ოქტომბერში, რომელსაც ამავე კომიტეტის თავმჯდომარე ჩენ კუანგი მეთაურობდა. ამ ვიზიტის შესახებ ინფორმაცია გაავრცელა სააგენტო „სინხუამ“. სააგენტოს ცნობით, დელეგაცია მიიღო საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარემ ნინო ბურჯანაძემ [格鲁吉亚议长, 2002].

აღსანიშნავია, რომ ჩინურმა პრესამ არაერთხელ დაუთმო საგაზეთო გვერდები საქართველოს გეოპოლიტიკური უპირატესობების საკითხებს. მაგალითად, 2003 წელს ჩინურ ყოველკვირეულ გაზეთში *“Southern Weekend”*-ში გამოქვეყნდა სტატია სათაურით „ვინ არის „შუა რეგიონის“ საბოლოო გამარჯვებული?“. სტატია მიხეილ სააკაშვილის გაპრეზიდენტების პერიოდში საქართველოსთვის აქტუალური თემებს ეხება. საგაზეთო პუბლიკაციიდან ირკვევა, რომ ჩინელებს კარგად ესმით საქართველოს გეოგრაფიული მდებარეობის სპეციფიკა. აქ საუბარია კარგი გეოპოლიტიკური და სტრატეგიული მდებარეობის მქონე საქართველოზე გავლენის მოპოვებისთვის რუსეთსა და ამერიკას შორის არსებულ დაპირისპირებაზე. სტატიაში აღნიშნულია, რომ რთული, მრავალფეროვანი ეთნიკური და რელიგიური შემადგენლობის მქონე, ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი, მაგრამ ღარიბი შუა აზიის რეგიონი არაერთი დიდი ქვეყნის ინტერესთა შეჯახების პუნქტია, რადგან ეს არის ევრაზიის შემაკავშირებელი წერტილი და შესაძლოა მსოფლიო „ნავთობის საბადოც“, საქართველო სწორედ ამ ინტერესთა შეჯახების ტერიტორიაზეა. „საქართველოს არ აქვს სხვა რამ, რაზეც მსოფლიოსთან გარიგებას დადებდა, ამიტომ ჩვენ მხოლოდ ჩვენი გეოგრაფიული მდებარეობის გაყიდვა შეგვიძლია“ – მოყვანილია სტატიაში „ერთი ქართველი დიპლომატის“ სიტყვები [容亮、钱克锦, 2003].

სტატიის ავტორები აღნიშნავენ, რომ პატარა ქვეყანას არ ძალუძს საერთაშორისო ბრძოლებში მთავარი როლის თამაში, მაგრამ ძალიან ბევრ პატარა ქვეყანას გააჩნია მნიშვნელოვანი რესურსები ან განსაკუთრებულად ხელსაყრელი სტრატეგიული მდებარეობა, ამიტომ დიდი სახელმწიფოები ყველა შესაძლო საშუალებით ცდილობენ პატარა ქვეყნის პოლიტიკურ პოზიციებზე გავლენის მოპოვებას, ბრძოლის გამწვავების მომენტში კი დიდი სახელმწიფო შეუბრალებლად იმეტებს პატარა ქვეყანას შიდა არეულობისთვისაც კი, რომ იმისგან სარგებელი მიიღოს, თუმცა ეს ყველაფერი ხშირად პატარა სახელმწიფოს კონტროლს გარეთაა, საქართველო სწორედ ასეთ ტრაგედიას განიცდის. საქართველოს შემთხვევაში რუსეთ-ამერიკის ურთიერთობამ

(ინტერესთა შეჯახების გამო ფრთხილმა ურთიერთდაპირისპირებამ) საქართველოს პატარა, მაგრამ რაღაც განსაზღვრული სივრცე დაუტოვა არსებობისთვის, საქართველოს ახლადარჩეული პრეზიდენტი (იგულისხმება მიხეილ სააკაშვილი – ლ. გ.) პირდაპირ ამბობს, რომ საქართველომ რუსეთსა და ამერიკას შორის უნდა ითამაშოს „ბანქო“ [容亮、钱克锦, 2003].

ასევე საინტერესოა ჟურნალ „ჩინეთის ვაჭრობა და ეკონომიკაში“ გამოქვეყნებული სტატია სათაურით „საქართველო: უსაზღვრო ბიზნეს შესაძლებლობები“, რომელიც წინ უძღოდა პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ოფიციალურ ვიზიტს ჩინეთში. მასში აღნიშნულია, რომ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პროცესში, ჩინეთის მიერ საქართველოს ეკონომიკური დახმარებამ, ჩინურ კაპიტალზე დაფუძნებული საწარმოების საქართველოში შემოსვლამ და იქ საქმიანობის განხორციელებამ, ქართველებს არა მხოლოდ ჩინეთის რეფორმების და გახსნილობის პოლიტიკის შედეგები დაანახა, არამედ გაუჩინა სურვილი მათაც გაეზიარებინათ ჩინეთის ეს გამოცდილება. ბაზრის კანონი რკინის კანონია, მისი საოცრად მერყევი თავისებურებიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ამ საკითხებში უნდა იყო „თვალმახვილი და ხელსწრაფი“, ის არ ელოდება არავის, ბაზარი აღიარებს მხოლოდ კაპიტალს და არა ადამიანებს. ეს იმას გვეუბნება, რომ საქართველოს ბაზარიც არ ელოდება არავის, შენ თუ არ შეხვალ, სხვა შევა. ამიტომაც ჩინურმა საწარმოებმა ერთიმეორეს მიყოლებით დაიწყეს საქართველოში ოპერირება [周继胜, 2006].

ზემოხსენებულ სტატიაში აღნიშნულია, რომ ბოლო ათი წლის განმავლობაში ჩინეთმა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის (დსთ) ქვეყნებისგან იყიდა უამრავი დანადგარი, ჯართი და სხვა ტექნიკური პროდუქტი, რომ საქართველოს აქვს საბჭოთა კავშირის პერიოდში აშენებული საავიაციო ქარხანა, ტრაქტორების მწარმოებელი ქარხანა, მეტალურგიული ქარხანა, გემის მოწყობილობების მწარმოებელი ქარხანა, სატელიტური ანტენების მწარმოებელი ქარხანა. ახლა ყველაფერი ეს მოძველებულია მაგრამ შესაძლებელია ამ ყველაფრის მოწესრიგება და გამოყენება, „სხვები აგდებენ და მე ვიღებ, ეს სწორედ ჩემთვისაა“, სწორედ ეს არის ორი ბაზრის ჭკვიანური გამოყენება – აღნიშნავს სტატიის ავტორი. მისი მტკიცებით, ქართველებს დიდი ხანია სძულთ დაბალხარისხიანი თურქული ნაწარმი, ისინი განსაკუთრებულად კეთილგანწყობილნი არიან ჩინური პროდუქციის მიმართ, და ელიან ჩინური საწარმოების საქართველოში შესვლას და მათ მიერ გადამუშავების ბაზაზე თუნდაც მარტივი სავაჭრო საქმიანობის განხორციელებას (加工贸易).

ასევე ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ საქართველოდან ევროპაში ექსპორტზე არ არის დაწესებული ქვოტის და ლიცენზიის შეზღუდვები, რაც დამატებით მიმზიდველს ხდის საქართველოს საინვესტიციო გარემოს და რომ მიხეილ სააკაშვილი აქტიურად მუშაობს უცხოელი ინვესტორებისთვის საშეღავათო პირობების შემუშავების საკითხებზე [周继胜, 2006].

საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური ურთიერთობების ანალიზი მოცემულია ჩინეთში გამომავალი გაზეთ „China Economic Times“-ის ფურცლებზე. აღნიშნული პუბლიკაციებიც მიემდვნა პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის ოფიციალურ ვიზიტს ჩინეთში 2006 წლის აპრილში. გაზეთს მოჰყავს ჩინეთის საერთაშორისო საკითხების კვლევის დეპარტამენტის აღმოსავლეთ ევროპის, რუსეთის და შუა აზიის კვლევითი ცენტრის თავმჯდომარის ჩენ უიჯუნგის კომენტარი, რომელშიც ხაზგასმულია ორ ქვეყანას შორის სავაჭრო-ეკონომიკურ სფეროში თანამშრომლობისთვის ბიძგის მიცემის აუცილებლობა. აქვე მოტანილია საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის ვალერი ჩეჩელაშვილის კომენტარიც, რომელშიც ასევე აღნიშნულია, რომ საქართველო ფრიად დაინტერესებულია ჩინეთთან სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობით და მოუთმენლად ელის ამ მხრივ ურთიერთობების გამძლიერებას [徐伟, 2006].

ჩინეთის სოციალურ მეცნიერებათა ინსტიტუტის რუსეთის, აღმოსავლეთ ევროპის და ცენტრალური აზიის კვლევითი განყოფილების ცენტრალური აზიის კვლევითი ცენტრის ხელმძღვანელმა სვენ ჭუანგჯაიმ „China Economic Times“-ის ჟურნალისტთან საუბრისას აღნიშნა, რომ ჩინეთი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს საქართველოსთან ორმხრივი ურთიერთობების განვითარებას. 1992 წელს ჩინეთსა და საქართველოს შორის დიპლომატიური ურთიერთობების დამყარების შემდეგ ორ ქვეყანას შორის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები სტაბილური ნაბიჯებით მიიწევეს წინ, მაგრამ გარკვეულწილად იმის გამო, რომ ჩინეთს და საქართველოს შორის ძალიან დიდი მანძილია, მიმოსვლა არ არის მოსახერხებელი, ჩინეთსა და საქართველოს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის მასშტაბები შედარებით მცირეა და არც განვითარების ტემპია მთლად დამაკაყოფილებელი, თუმცა საერთო ჯამში თანამშრომლობა მაინც წარმატებულია [徐伟, 2006].

პუბლიკაციაში აღნიშნულია, რომ ჩინეთსა და საქართველოს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის სფეროში 2006 წლამდე ორი მნიშვნელოვანი პროექტი განხორციელდა, მათ შორის პირველი ეს იყო 2001 წლის თებერვალში ჩინეთის სსიჩუანის ელექტროენერჯის კომპანიის მიერ საქარ-

თველოში 34000000 დოლარის ინვესტიციის ჩადება და *ხადორჰესის* აშენება, რომელიც 2004 წელს შევიდა ექსპლუატაციაში და მეორე 2004 წ. 16 სექტემბერს საქართველოს მიერ ჩინეთის სრულყოფილი საბაზრო ეკონომიკის სტატუსის მქონე ქვეყნად აღიარება. *სვენ ჭუანგჯი* თვლის, რომ საქართველო (2006 წ.) არასახარბიელო ეკონომიკურ მდგომარეობაშია და ჩინეთთან ურთიერთობის და თანამშრომლობის გაძლიერებაზე დიდ იმედებს ამყარებს.

აქვე გაზეთს მოჰყავს პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის კომენტარიც, რომელშიც აღნიშნულია, რომ საქართველოს და ჩინეთს სოფლის მეურნეობის ახალი ტექნოლოგიების, მევენახეობა-მელვინეობის ტექნოლოგიების, ჰიდროენერგეტიკის ათვისების და გამოყენების სფეროში, მაღალი ტექნოლოგიების, ევრაზიის შემაერთებელი ხიდის მშენებლობის, მესაქონლეობა-მებაღეობის, საშუალო და მცირე საწარმოების განვითარების, ყოველდღიური მოხმარების საგნების გადამამუშავების და ტურისტულ და სხვა სფეროებში თანამშრომლობის კუთხით ძალიან ფართო განვითარების პერსპექტივა აქვს. თუმცა „*იმის გამო რომ საქართველოს ეკონომიკური მასშტაბები მცირეა, ორმა ქვეყანამ უნდა იპოვოს ეკონომიკური თანამშრომლობის გადაკვეთის წერტილები*“ – აღნიშნავს ჩენ უიჟუნგი [徐伟, 2006].

2006 წლისთვის ჩინეთიდან საქართველოში ძირითადად შემოდის ტექნიკა, ტექსტილი და სხვა ნაწარმი, ხოლო საქართველოდან ჩინეთში შექქონდათ ხე-ტყე და ჯართი. ჩინური პროდუქციის ფასები და ხარისხი მისაღები იყო საქართველოს ბაზრისთვის და საკმაოდ კონკურენტუნარიანი. საინტერესოა ჩინელი ექსპერტების დასკვნა საქართველოს ბაზრის იმ ოთხი თავისებურების შესახებ, რომელიც ხელს უწყობდა ჩინური საწარმოების საქმიანობის საქართველოში განვითარებას, ესენია:

1. სასაქონლო-მატერიალურ საშუალებათა ნაკლებობა და მაღალი ფასები. რაც გულისხმობდა იმას, რომ საქართველო მსუბუქი მრეწველობის ნაწარმის, ყოველდღიური მოხმარების საგნების სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის კუთხით დამოკიდებული იყო იმპორტზე, ფასის ინდექსი კი ჩინურისაზე 4-ჯერ მეტი იყო, შესაბამისად ჩინური პროდუქციის საქართველოში შემოტანა ნამდვილად უღირდათ ჩინურ საწარმოებს;
2. საქართველოდან ევროპის და ამერიკის მიმართულებით ექსპორტზე არ იყო შეზღუდვა ქვოტის და ლიცენზიების კუთხით, რაც მომგებიანი იყო ჩინური საწარმოებისთვის საქართველოში გადამამუშავების ბაზაზე სავაჭრო საქმიანობის წარმოებისთვის,

თანაც საქართველოსთვისაც სასარგებლო იქნებოდა ეს ნაბიჯი ახალი სამუშაო ადგილების გაჩენის კუთხით, ამით ანტიდემპინგის პრობლემასაც აცდებოდნენ ჩინური საწარმოები და შესაძლებელი იქნებოდა ურთიერთმომგებიანი თანამშრომლობის ჩამოყალიბება;

3. საქართველო ჩინეთზე ერთი წლით ადრე შევიდა მსოფლიო ვაჭრობის ორგანიზაციაში განვითარებული ქვეყნის სტატუსით და სარგებლობდა შესაბამისი პოლიტიკით;

4. საქართველო იყენებდა თავისუფლად კონვერტირებად სავალუტო სისტემას და კაპიტალის მოძრაობა არ კონტროლდებოდა.

ექსპერტი სვენ ჭუანგჯჯი სტატიაში აღნიშნავს, რომ საქართველო არ გამოირჩევა რესურსების მრავალფეროვნებით, მაგრამ მას გააჩნია მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული მდებარეობა, მდებარეობს რა დასავლეთის და აღმოსავლეთის შემაკავშირებელ სახმელეთო მაგისტრალზე, ის წარმოადგენს ჩინური ნაწარმის ევროპის ბაზარზე შესასვლელ ხიდს, ამიტომ ქართულ საწარმოებთან კავშირის გაძლიერება ექსპერტის აზრით, ჩინური საწარმოებისთვისაც ძალიან მომგებიანია [徐伟, 2006].

ექსპერტმა ჩენ უიჟუნგმა ჟურნალისტთან საუბრისას აღნიშნა, რომ „ღვინო არის საქართველოს სამარჯო პროდუქტი და რაღაც დონეზე საქართველოს სიმბოლოც.“ იმ პერიოდისთვის პეკინის ბაზარზე უკვე იყიდებოდა ქართული ღვინო. ჩენ უიჟუნგი თვლიდა, რომ საქართველოს ღვინო კარგი რეპუტაციით სარგებლობდა და ჩინეთში მისი სათანადო პოპულარიზაცია კარგ შედეგებს გამოიღებდა. მით უმეტეს, რომ წინა პერიოდში საქართველოს ექსპორტის ხელშეწყობის კომიტეტის თავმჯდომარემ ჩინეთის საელჩოს წერილით მიმართა, ღვინის მწარმოებელი კომპანიების ჩინეთში ღვინის ექსპორტით დაინტერესების თაობაზე, ის აღნიშნავდა, რომ ექსპორტიორი კომპანიები მზად იყვნენ დაეკმაყოფილებინათ ჩინელი იმპორტიორების მოთხოვნები, მაგალითად, ჩინურენოვანი იარლიყების და მსგავსი საკითხების თაობაზე და ა.შ. [徐伟, 2006]

მას შემდეგ, რაც 2006 წლის 1 იანვრიდან რუსეთმა საქართველოსთვის მოწოდებულ ბუნებრივ აირზე ფასები აწია, საქართველოს ეკონომიკას საკმაოდ დიდი პრობლემები შეუქმნა, საქართველომ შესაბამისად დაიწყო ახალი მომწოდებლის ძიება, 2006 წელს ჩინეთში პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის მიერ განხორციელებული ამ ვიზიტის ერთ-ერთი მიზანი იყო ასევე ენერგორესურსების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ ჩინურ მხარესთან მოლაპა-

რაკვების წარმოება. ჩინეთისა და საქართველოს ენერგორესურსების სფეროში თანამშრომლობასთან დაკავშირებით სვენ ჭუნგჯი თვლის, რომ საქართველო საკუთარი რესურსების სიმცირის გამო, საერთაშორისო ბაზარზე რესურსების გასაღების კუთხით შეზღუდულია, ამიტომ ენერგორესურსების სფეროში ჩინეთ-საქართველოს თანამშრომლობა ორივე მხარისთვის სარგებლისმომტანია. იგულისხმება, მაგალითად ჩინეთის კაპიტალის, დანადგარების და ტექნიკის გამოყენებით საქართველოში ნავთობის და გაზის მოპოვება და ტრანსპორტირება, ასევე ჰიდროენერგეტიკული მშენებლობის სფეროში თანამშრომლობა [徐伟, 2006].

თუმცა მიუხედავად იმისა ჩინეთისა და საქართველოს თანამშრომლობის ობიექტი ენერგორესურსების სფერო იქნება, თუ ღვინო, ჩენ უიჟუნგი აღნიშნავს: „*მთავარია, ორი ქვეყნის ეკონომიკურ თანამშრომლობაში მოიძებნოს საერთო წერტილები და აქედან მოხდეს ორმხრივი სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის განვითარება.*“ ის ასევე თვლის, რომ ჩინეთ-საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაძლიერება უნდა მოხდეს ნაბიჯ-ნაბიჯ, „*საჭიროა მხარეებმა გულმოდგინედ გამოიკვლიონ თანამშრომლობის პერსპექტივები.*“ – აღნიშნავს ექსპერტი [徐伟, 2006]. პუბლიკაციაში მოყვანილია მ. სააკაშვილის ჩინეთში ვიზიტის დროს მისი თანმხლები „მაღალჩინოსნის“ სიტყვები იმის თაობაზე, რომ ღვინო საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთი საფუძველია და მის ჩინეთში ექსპორტს კარგი პერსპექტივები აქვს, „*ქართველებმა ღვინით უნდა შეაღონ ჩინეთის დიდი ბაზრის კარები...*“. ჩინელი ექსპერტების აზრით, თუ ჩინეთში ქართული ღვინის პოპულარიზაცია და რეალიზაცია სათანადოდ წარიმართებოდა, საქართველო ქართული ღვინის ჩინეთის ბაზარზე გასაღებით შეძლებდა რუსეთთან შეჩერებული ღვინის ექსპორტით მიღებული ზარალის დაბალანსებას [徐伟, 2006].

2007 წელს საქართველოში ოპერირება დაიწყო „*ჰუალინგ ჯგუფმა*“, რომელმაც 8 პროექტით (რომელთა შორისაა ქუთაისის თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა, „*თბილისის ზღვის ახალი ქალაქი*“ რომელმაც თბილისის 2015 წლის ახალგაზრდულ ოლიმპიადას უმასპინძლა) განახორციელა 500 მლნ. აშშ დოლარის ინვესტიცია საქართველოში [Hualing Group, 2017; Larsen, 2017: 7-8; ლარსენი, 2017: 9], *ჰუალინგ ჯგუფმა* დაასაქმა 3000-ზე მეტი ადამიანი [Larsen, 2017: 8; ლარსენი, 2017: 9]. ჩინურმა კომპანიებმა ფეხი მოიკიდეს ასევე საქართველოს მომსახურების სექტორშიც, საფინანსო, სატელეკომუნიკაციო და ტურიზმის სფეროებში. საფინანსო სფეროში, აღსანიშნავია *ჰუალინგ ჯგუფის* მიერ ბაზისბანკის საკონტროლო პაკეტის შესყიდვა, ბანკმა 5 მლნ.

აშშ დოლარის მოცულობის საკრედიტო ხაზი მიიღო სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი ჩინეთის განვითარების ბანკისგან, რაც უცხოურ ინვესტიციებსა და ვაჭრობაში ჩინეთის სახელმწიფოს ჩარევის მაგალითია [Larsen, 2017: 5; ლარსენი, 2017: 9-10]. თანამშრომლობის პროექტების თვალსაზრისით, 2009 წელს კომპანია “China Railway Eryuan Engineering Group CO. LTD“ და “Sino-hydro” შემოვიდა საქართველოში და ამავე წელს გაფორმდა შეთანხმება საქართველოსა და ჩინეთის მთავრობებს შორის ეკონომიკური და ტექნიკური თანამშრომლობის შესახებ [专访, 2010]. პირველი ასეთი შეთანხმება გაფორმდა 2005 წელს, რის შემდეგაც ის მუდმივად განიცდის განახლებას [ორმხრივი ხელშეკრულებები]. აღსანიშნავია, რომ რიკოთის უღელტეხილის გვირაბებისა და ავტომაგისტრალების მშენებლობასაც ჩინური კომპანიები ახორციელებენ.

2012 წ. 23-25 სექტემბერს საქართველოში ჩინეთიდან ჩამოვიდა დელეგაცია საერთაშორისო ვაჭრობის წახალისების კომისიის ხელმძღვანელის ვან ძიფვეის ხელმძღვანელობით. დელეგატებს შორის იყვნენ რამდენიმე ჩინური მსხვილი კორპორაციის წარმომადგენლები, ასევე ჩინელი და ქართველი დიპლომატები. 24 სექტემბერს ვიზიტით ჩამოსულ ვან ძიფვეის შეხვდა საქართველოს პრემიერ მინისტრი ვანო მერაბიშვილი. ვან ძიფვეიმ აღნიშნა, რომ საქართველოში იგრძნობა პოლიტიკის სტაბილურობა და ეკონომიკის მდგრადი განვითარება. ორი ქვეყნის მთავრობათა ხელმძღვანელების მიერ გამოჩენილი დიდი ყურადღების დამსახურებით ჩინეთ-საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკურ თანამშრომლობას დიდი წინსვლები აქვს, ჩინეთის საწარმოებმა საქართველოში ბევრი ბიზნეს შესაძლებლობა აღმოაჩინეს და უკვე დაიწყეს ინვესტიციების განხორციელება. დღესდღეობით ვაჭრობის, ინვესტიციების, სასარგებლო წიაღისეულის, ინფრასტრუქტურის, ტურისტულ და ბევრ სხვა სფეროში დავიწყეთ თანამშრომლობა. ვან ძიფვეიმ აღნიშნა, რომ რაც შეეხება ჩინეთ-საქართველოს ვაჭრობაში დღესდღეობით არსებული დისბალანსის პრობლემას, ჩინური მხარე კიდევ უფრო შეუწყობს ხელს საქართველოში ჩინური საწარმოების ჩამოსვლას და მათ მიერ აქ ინვესტიციების განხორციელებას, იგი ასევე მოუწოდებს ჩინელ ხალხს საქართველოში მოგზაურობისკენ და პირობას დებს, რომ გაზრდის ღვინის და სხვა ქართული პროდუქციის იმპორტს. მართალია დღესდღეობით ჩინური საწარმოები ჯერ კიდევ კარგად არ იცნობენ საქართველოს, ამიტომ ჩინეთის ვაჭრობის წახალისების კომიტეტს სურს ჩინეთში არსებულ საქართველოს საელჩოსთან, საქართველოს სავაჭრო პალატასთან ითანამშრომლოს, გამართოს ფორუმები სპეცია-

ლურ თემებზე, გააცნოს ჩინურ საზოგადოებას საქართველოს საინვესტიციო გარემო და ინვესტორების მოზიდვის პოლიტიკა, ასევე დაიგეგმოს ძლიერი ჩინური საწარმოების საქართველოში შემოსვლა და საინვესტიციო გარემოს შესწავლა [9 月 23-25 日, 2012].

ვ. მერაბიშვილმა შეხვედრის მსვლელობისას აღნიშნა, რომ ის მოხარულია, რომ ქვეყნებს შორის ურთიერთობა დღითიდღე აქტიურდება, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს და მისი ბაზრის მასშტაბები მცირეა, ის ნამდვილად წარმოადგენს ევროპის ერთ-ერთ ყველაზე სტაბილურ, სამართლიან და დაბალი გადასახადების პოლიტიკის მქონე ქვეყანას, მით უმეტეს, რომ საქართველომ უკვე მოაწერა ხელი ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებას, რითაც უცხოელი ინვესტორებისთვის კიდევ უფრო მეტი მიმზიდველობა შეიძინა. პრემიერმა აღნიშნა, რომ ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს ეკონომიკა ინარჩუნებს 7-8 პროცენტთან ზრდას, რაც კარგი გზავნილია ჩინური საწარმოებისთვის, რომლებიც საქართველოში შემოსვლას და ინვესტირებას გეგმავენ. ვ. მერაბიშვილმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ დღესდღეობით ჩინეთის ბევრი მსხვილი საწარმო ახორციელებს საქართველოში რკინიგზის, ჰიდროენერგეტიკის, მაგისტრალების მშენებლობის და სხვა სფეროებში საინვესტიციო თანამშრომლობას, ჩინეთის ფინანსური სექტორის საწარმოებიც აგრეთვე შემოვიდნენ ქართულ ბაზარზე, საქართველოში მიმდინარე პროექტების უმრავლესობაში მონაწილეობენ ჩინური საწარმოები, ჩინეთის მთავრობის მხარდაჭერით ურუმჩისა და თბილისს შორის პირდაპირი საჰაერო რეისები დაინიშნა; ქვეყნებს შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური და საწარმოთაშორისი ურთიერთობები უფრო მოსახერხებელი გახდა. პრემიერმა ასევე მიუთითა, რომ დღესდღეობით ჩინეთი საქართველოს მეოთხე მსხვილი სავაჭრო პარტნიორია. მან გამოთქვა რწმენა, რომ ჩინეთი ძალიან მალე გახდება მსოფლიოში ყველაზე დიდი ეკონომიკური სისტემის მქონე ქვეყანა და იქნება საქართველოს ყველაზე მსხვილი სავაჭრო პარტნიორი. წინა წლიდან მოყოლებული საქართველომ ჩინეთით და აზიის ქვეყნებით ჩაანაცვლა ევროპა, როგორც საქართველოს საგარეო ურთიერთობების განვითარების ცენტრი, საქართველოს მთავრობას იმედი აქვს, რომ უფრო და უფრო მეტი ჩინელი ინვესტორი ჩამოვა საქართველოში ინვესტიციების განსახორციელებლად, რაც ხელს შეუწყობს საქართველოს ეკონომიკის სწრაფ ზრდას [9 月 23-25 日, 2012].

ვან ძიფვეი ვიზიტის ფარგლებში შეხვდა ასევე საქართველოს ეკონომიკის მინისტრს ვერა ქობალიას, ფინანსთა მინისტრს ალექსანდრე ხეთაგურს, სავა-

ჭრო პალატის თავმჯდომარეს *კახა ბაინდურაშვილს*, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის თავმჯდომარეს *ლევან ვარშალომიძეს* და საპარტნიორო ფონდის თავმჯდომარეს *ნიკა გილაურს* [9 月 23-25 日, 2012]. ეკონომიკის მინისტრმა ვერა ქობალიამ ვან ძინფვისთან შეხვედრის დროს ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ბოლო წლების განმავლობაში ბევრი ჩინური საწარმო შემოვიდა ქართულ ბაზარზე; მან ისაუბრა ჩინური კომპანიის მიერ აშენებული იუსტიციის სახლის შესახებ, რომლის გახსნის ცერემონიაში პირადად მიიღო მონაწილეობა საქართველოს პრეზიდენტმა [万季飞].

ვან ძინფვის თქმით, დელეგაციის წევრი საწარმოების უმრავლესობა პირველად იყო საქართველოში, ისინი აღფრთოვანებაში მოიყვანა ქვეყნის ეკონომიკურმა მიღწევებმა, მათ შეიგრძნეს საქართველოს განვითარების სწრაფი ტემპები. „ჩვენი მისიაა – აღნიშნა სტუმარმა, – *დავეხმაროთ ჩინურ საწარმოებს კონტაქტების დამყარებაში და გავაღრმავოთ ურთიერთგაგება*“. ვან ძინფვიმ წამოაყენა იდეა მხარეებს ეთამაშათ მეწარმეთა ასოციაციის როლი და შეექმნათ საწარმოებისთვის თანამშრომლობის პლატფორმა, რასაც მოწონებით შეხვდა საქართველოს ეკონომიკის მინისტრი და, თავის მხრივ, გამოთქვა იმედი, რომ ჩინური მხარე ყურადღებით მოეკიდებოდა ჩინეთის, ყაზახეთის, საქართველოს და თურქეთის ერთობლივი მონაწილეობით განხორციელებულ „აბრეშუმის გზის“ სატრანსპორტო თანამშრომლობის ერთობლივ პროექტებს; ასევე მოუწოდა ჩინურ საწარმოებს ესარგებლათ საქართველოს უნიკალური გეოგრაფიული უპირატესობით და საქართველოს გავლით საკუთარი პროდუქცია გაეტანათ ევროპის ბაზარზე. ვ. ქობალიამ გააცნო ჩინელ სტუმრებს საქართველოს მთავრობის მიერ საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესების მიზნით ჩატარებული ღონისძიებები, მოუწოდა ჩინურ საწარმოებს მეტი ყურადღება დაეთმოს საქართველოს ჰიდროენერგორესურსების ათვისების, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამუშავების, ტურიზმის, სასტუმროების შენების და სხვა საინვესტიციო პროექტებისთვის. შეხვედრას ესწრებოდნენ ასევე ჩინეთის ელჩი საქართველოში *ჩენ ძიენფვუ*, მრჩეველი სავაჭრო ეკონომიკურ საკითხებში *ლიუ პო* და საქართველოს ელჩი ჩინეთში *მამუკა გამყრელიძე* [万季飞].

2013 წლის შემოდგომაზე, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის თავმჯდომარემ *სი ძინფინგმა* ყაზახეთში და სამხრეთ ინდონეზიაში გააჟღერა „აბრეშუმის გზის“ ეკონომიკური სარტყელის“ და „21-ე საუკუნის საზღვაო აბრეშუმის გზის“ უდიდესი ინიციატივები, რამაც დასაბამი დაუდო „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ მასშტაბურ პროექტს [习近平, 2019]. სარტყელისა და გზის ინი-

ციატივა მიზნად ისახავს ჩინური საქონლისთვის სავაჭრო გზების გახსნას და ჩინეთის დასავლეთი ნაწილის, მათ შორის არასტაბილური სინძიანის სასაზღვრო რეგიონის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. სარტყელისა და გზის ინიციატივის მიზანი ასევე არის რუსეთიდან და ცენტრალური აზიიდან ჩინეთში მიმავალი ენერგორესურსების სტაბილურობის უზრუნველყოფა. ამ პროექტის წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში მიღწეული იქნება ჩინეთის მთავრობის მიერ დასახული სტრატეგიული ამოცანები: პერიფერი-აში მშვიდობის შენარჩუნება, რასაც ეკონომიკური განვითარება და ანტიტერორისტული თანამშრომლობა შეუწყობს ხელს; 1. მაღალი ეკონომიკური ზრდის შენარჩუნება (უცხოურ ბაზრებზე წვდომის შენარჩუნების მეშვეობით); 2. შიდა წესრიგის შენარჩუნება; 3. საერთაშორისო სტატუსის შენარჩუნება (ევრაზიაში რეგიონული ძალის სტატუსის მოპოვებით) [Larsen, 2017: 12; ლარსენი, 2017: 13].

აღნიშნული ინიციატივა მოიცავს ექვს დერეფანს, რომელიც ჩინეთს ევროპასთან სხვადასხვა სახმელეთო გზით აკავშირებს. აღსანიშნავია, რომ საქართველო პირდაპირაა ჩართული ჩინეთი – ცენტრალური აზია – დასავლეთ აზიის დერეფანში [Larsen, 2017: 13; ლარსენი, 2017: 14]. რკინიგზის მშენებლობის დასრულების შემდეგ ბოსფორის სრუტეზე აზიის ევროპასთან დამაკავშირებელ *იავუზ სულთან სელიმის* ხიდთან ერთად საქართველოს ევროპასთან უწყვეტი სარკინიგზო კავშირი ექნება. საქართველოს ასევე შეუძლია ევროპაში საზღვაო გასასვლელის უზრუნველყოფა ბათუმის, ფოთის და ანაკლიის პორტების მეშვეობით [Larsen, 2017: 15; ლარსენი, 2017: 17]. აღსანიშნავია, რომ „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივამ, საქართველოსთვის შექმნა შესაძლებლობა გახდეს ორი ახლადშექმნილი რეგიონული ფორმატის *GUAM*-ისა და აზერბაიჯანი-საქართველო-თურქეთის სამმხრივი თანამშრომლობის ინიციატივის დამაკავშირებელი ცენტრი, *GUAM*-ის ფარგლებში საქართველოს უნიკალური ადგილმდებარეობა აქვს შავი ზღვის პორტით ჩინეთის უკრაინასთან და მოლდოვასთან დასაკავშირებლად. ეს კი განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია, რადგან უკრაინა-ჩინეთის ვაჭრობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა 2013 წლის შემდეგ [Larsen, 2017: 15; ლარსენი, 2017: 17].

2014 წლის სექტემბერში ჩინეთის მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის ფარგლებში ჩინეთს ოფიციალური ვიზიტით ეწვია საქართველოს ვიცე-პრემიერი, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრი *გიორგი კვირიკაშვილი*. მან მონაწილეობა მიიღო დისკუსიაში („სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის შესაძლო განვითარების პერსპექტივები“) და გამოკვეთა საქა-

რთველოს მნიშვნელოვანი როლი გლობალურ სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო და ინფრასტრუქტურულ პროექტებში, ანაკლიის პორტის რეგიონალური მნიშვნელობა. 11 სექტემბერს შედგა შეხვედრა საქართველოს ვიცე-პრემიერ გიორგი კვირიკაშვილსა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის პრემიერ მინისტრს ლი ქეციანგს შორის. მათი საუბარი ეხებოდა საქართველო-ჩინეთს შორის სავაჭრო-ეკონომიკური, საინვესტიციო და ტურიზმის მიმართულებით პარტნიორობის განვითარებას და არსებულ პოტენციალს. საუბარი შეეხო ახალ აბრეშუმის გზასაც. გ. კვირიკაშვილი ასევე სინძიანის პროვინციასაც ესტუმრა სადაც სინძიან-უილურეთის ავტონომიური რაიონის მთავრობის თავმჯდომარეს ნურ ბეკირს შეხვდა. ამ შეხვედრას ესწრებოდნენ ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლები და ურუმჩის მერი. გიორგი კვირიკაშვილი შეხვდა ბიზნეს წრეების წარმომადგენლებსაც, საქართველოს ევროკავშირთან თავისუფალი სავაჭრო სივრცის ამოქმედებამ და ჩვენი ქვეყნის ბიზნესგარემომ დიდი დაინტერესება გამოიწვია მათში (საუბარია ინვესტირებაზე ისეთ სექტორებში, როგორცაა წარმოება, ენერჯეტიკა, სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი, ტრანსპორტი და სხვა.). ვიცე-პრემიერმა მოინახულა „TBEA“-ს სათავო ოფისი და საწარმო, ეს კომპანია ენერჯეტიკის სფეროში მოღვაწეობს და ამზადებს დანადგარებს, გ. კვირიკაშვილმა მათ საქართველოში საწარმოს გახსნა შესთავაზა [საქართველოს ვიცე-პრემიერის, 2014].

ქართულ-ჩინური ეკონომიკური თანამშრომლობის კუთხით მნიშვნელოვანი იყო ჩინეთის კომერციის სამინისტროსა და საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დონეზე 2015 წლის 9 მარტს პეკინში ხელმოწერილი ერთობლივი კომუნიკე ჩინეთსა და საქართველოს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების მიზანშეწონილობის კვლევის დაწყების შესახებ. შეთანხმების გაფორმებით ხელი უნდა შეწყობოდა ორ ქვეყანას შორის ორმხრივი ვაჭრობის ოპტიმიზაციას, ინფრასტრუქტურის განვითარების სფეროში კოოპერაციის ხელშეწყობას, საინვესტიციო თანამშრომლობის გაძლიერებას. აღსანიშნავია რომ ჩინეთის პრეზიდენტის ინიციატივით შეიქმნა აბრეშუმის გზის ფონდი 40 მილიარდი აშშ დოლარის კაპიტალით [中国与格鲁吉亚, 2015a; ჩინეთსა და საქართველოს შორის, 2015].

2015 წლის 9 მარტს გიორგი კვირიკაშვილი შეხვედრას მართავს აბრეშუმის გზის ფონდის ხელმძღვანელთან – ვანგ იანძისთან. საქართველოს დელეგაცია პირველი იყო სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ქვეყნებიდან, რომელმაც შეხვედრა გამართა ფონდის ხელმძღვანელობასთან. ჩინეთში ვიზიტის ფარგლებში კვირიკაშვილი აგრეთვე შეხვდა ვაჭრობის მინისტრს კაო ხუჩენგს და

ჩინეთის ეროვნული ტურიზმის ადმინისტრაციის თავმჯდომარეს ლი ძინ-წაოს [საქართველოს ვიცე-პრემიერის, 2015]. ამ უკანასკნელთან საუბრისას ყურადღება გამახვილდა ტურიზმის სფეროში თანამშრომლობის განვითარების პერსპექტივებზე; ვიცე-პრემიერის განცხადებით, საქართველოს მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება ჩინეთის მოქალაქეებისთვის ვიზის პროცედურების გამარტივების შესახებ, დაიგემა ჩინური ტურისტული კომპანიების ვიზიტი საქართველოში, ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის ადგილზე შესწავლის მიზნით [კვირიკაშვილი, 2015].

2015 წლის 11 მარტს შპს „ჩინეთის ხუასინის ენერჯორესურსების კომპანის“ (CEFC – China Energy Company Limited) წარმომადგენლობა ჩამოვიდა საქართველოში, კომპანიის დირექტორთა საბჭოს თავმჯდომარე იე ძიენმინგთან შეხვედრა გამართა საქართველოს პრემიერ მინისტრმა ირაკლი ღარიბაშვილმა [王晓华、朱明刚, 2015].³ ის ფაქტი, რომ ჩინურ კომპანიასთან შეხვედრას მართავს საქართველოს მთავრობის მეთაური, პირდაპირ მიუთითებს მის მნიშვნელობაზე. შეხვედრაზე მხარეებმა ისაუბრეს ენერჯორესურსების, ფინანსების, კულტურის და სხვა მრავალ სფეროში თანამშრომლობის შესახებ, იე ძიენმინგმა აღნიშნა, რომ სი ძინფინგის მიერ ინიცირებული ახალი აბრეშუმის გზის განვითარების სტრატეგია ჩინეთის და საქართველოს საწარმოების მხარდამხარ განვითარებისთვის და ურთიერთმომგებიანი თანამშრომლობისთვის საუკეთესო შესაძლებლობაა. კომპანიამ გამოთქვა ენერჯორესურსების გადამუშავების, ბუნებრივი აირის გენერატორების და სხვა საწარმოო პროექტებში ქართულ მხარესთან თანამშრომლობის სურვილი, ასევე ფინანსების სფეროში თანამშრომლობის დაწყების, კაპიტალის ერთობლივი შექმნა-შესყიდვის საკითხებში თანამშრომლობის დაწყების სურვილი. ასევე იე ძენმინგი გამოვიდა წინადადებით ჩაეტარებინათ „ენერჯორესურსების ფონდის და კულტურული ურთიერთობების ფორუმი“ [王晓华、朱明刚, 2015].

ირაკლი ღარიბაშვილმა მოიწონა იე ძიენმინგის იდეა და აღნიშნა ამ კორპორაციის როლი ჩინეთ-საქართველოს სავაჭრო ეკონომიკურ და კულტურულ ურთიერთობებში და ასევე აღნიშნა, რომ „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ სტრატეგია ნამდვილად მოუტანს სარგებელს ტრადიციული აბრეშუმ-

³ კომპანია, რომელიც მისდევს საერთაშორისო ენერჯორესურსების ეკონომიკური თანამშრომლობის გაფართოების სტრატეგიას და რომელმაც ენერჯექტივის სექტორში ოპერირების და ამ სექტორში ინვესტირების მეშვეობით შექმნა ორგანიზაცია ენერჯორესურსების „საერთაშორისო საინვესტიციო ბანკი“ [CEFC, 2019].

მის გზის მოსაზღვრე ბევრ ქვეყანას და ხელს შეუწყობს ინფრასტრუქტურის, ენერგორესურსების, ტრანსპორტის, კულტურის და სხვა სფეროებში რეგიონულ თანამშრომლობას. საქართველოს გააჩნია კარგი საინვესტიციო გარემო და დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ჩინეთის მთავრობასთან და საწარმოებთან ურთიერთობის და თანამშრომლობის გაძლიერებას. მან *ხუასინის* თავმჯდომარე დაპატიჟა თბილისის რიგით პირველ აბრეშუმის გზის ფორუმში მონაწილეობის მისაღებად [王晓华、朱明刚, 2015].

2015 წლის მაისში კი პრემიერ მინისტრი ირაკლი ღარიბაშვილი შეხვდა საქართველოში ვიზიტით ჩამოსულ ჩინეთის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დელეგაციას მინისტრის ხან ჩანგფუს ხელმძღვანელობით. მხარეებმა შეხვედრაზე ისაუბრეს სოფლის მეურნეობის დარგში ჩინეთ-საქართველოს თანამშრომლობის გაძლიერების თაობაზე და გაცვალეს იდეები ამასთან დაკავშირებით. პრემიერმა ღარიბაშვილმა საუბრისას აღნიშნა, რომ საქართველოს სურს აბრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელის მშენებლობის ჩარჩოებში გაააქტიუროს ჩინეთთან სოფლის მეურნეობის და სხვა სფეროებში თანამშრომლობა. შეხვედრას ესწრებოდნენ ასევე საქართველოს პირველი ვიცე-პრემიერი გიორგი კვირიკაშვილი, სოფლის მეურნეობის მინისტრი *ოთარ დანელია* და სხვები [龙新, 2015].

ვიზიტის ფარგლებში ხან ჩანგფუმ თავის ქართველ კოლეგა *ოთარ დანელიასთან* გამართულ მოლაპარაკებებზე განიხილა სასოფლო-სამეურნეო თანამშრომლობის კუთხით თანამშრომლობის მექანიზმების, სამეცნიერო-ტექნიკური ურთიერთობების, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციით ვაჭრობის და აგრარული საინვესტიციო თანამშრომლობის გაძლიერების საკითხები. მხარეებმა მოლაპარაკების დასრულების შემდეგ ხელი მოაწერეს *„ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შორის 2015-2016 წლების სასოფლო-სამეურნეო თანამშრომლობის სამოქმედო გეგმას“* [龙新, 2015].

2015 წლის სექტემბერში საქართველოს პრემიერ მინისტრის *ირაკლი ღარიბაშვილის* ჩინეთში ვიზიტის ფარგლებში მოეწყო შეხვედრა *„ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო კორპორაციასთან“*, რომელიც წარმოადგენს ჩინეთში მოქმედ უმსხვილეს კორპორაციას ჩინეთის ინფრასტრუქტურის მშენებლობის მთავარ ძალას, ჩინეთში და მსოფლიოში პირველ ადგილზე მდგარ მაღალი დონის კორპორაციას, რომელსაც მსოფლიოს უამრავ ცნობილ პროექტში აქვს თავი გამოჩენილი. კორპორაციის აღმასრულებელმა დირექტორმა *ჭუანგ შანგპიაომ* პრემიერთან საუბრისას ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველო მათ-

თვის მნიშვნელოვან ბაზარს წარმოადგენს; კორპორაცია აპირებს საქართველოს მთავრობასთან და შესაბამის საწარმოებთან სხვადასხვა სფეროში განავითაროს აქტიური თანამშრომლობა, მათ შორის რკინიგზის, ავტომანქანების, პორტების, ჰიდროტექნიკის ინფრასტრუქტურის მშენებლობის კუთხით და წვლილი შეიტანოს საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში [张少峰、张岩, 2015].

ირაკლი ღარიბაშვილმა აღნიშნა, რომ ეს იყო პრემიერ მინისტრის ამკლუაში მისი პირველი ვიზიტი ჩინეთში. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო პატარა ქვეყანაა, ის ოდითგანვე ძველი აბრეშუმის გზის განუყოფელი ნაწილი იყო. ჩვენ დიდ მხარდაჭერას ვუცხადებთ სი ძინფინგის მიერ გამოთქმულ „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივას, ასევე ჩინეთის ინიციატივას აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკის დაარსების შესახებ, საქართველო წარმოადგენს 45-ე ქვეყანას რომელიც გახდა ამ ბანკის წევრი; ქართულ მხარეს იმედი აქვს, რომ ძალიან მალე ქვეყნებს შორის ხელი მოეწერება თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებას. მან ასევე აღნიშნა, რომ საქართველო მოუწოდებს ჩინელ ინვესტორებს საქართველოში ინვესტიციების განხორციელებისკენ. მხარეებმა ინფრასტრუქტურის მშენებლობის საკითხების ირგვლივ საქმიანი მოლაპარაკება გამართეს და მიაღწიეს აზრთა ერთიანობას. შეხვედრის ბოლოს ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო კორპორაციამ საქართველოს ორ საწარმოსთან გააფორმა ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი. შეხვედრას ესწრებოდნენ საქართველოს ვიცე-პრემიერი და საგარეო საქმეთა მინისტრი გიორგი კვირიკაშვილი, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრი დიმიტრი ქუმსიშვილი, საპარლამენტო უმრავლესობის ლიდერი დავით საგანელიძე და საქართველოს მთავრობის სხვა წარმომადგენლები, ასევე საქართველოს რკინიგზის გენერალური დირექტორი მამუკა ბახტაძე, ჩინური მხრიდან კი ამ კორპორაციის სხვა წარმომადგენლებთან ერთად ესწრებოდნენ ასევე შვილობილი კომპანიის „ჩინეთის რკინიგზის ოცდამესამე ბიუროს“ ხელმძღვანელი პირებიც [张少峰、张岩, 2015].⁴

ამ ვიზიტის ფარგლებში საქართველოს მთავრობის მეთაურმა მოინახულა კიდევ ერთ დიდი საწარმო ტალიენის ლოკომოტივის და რკინიგზის მომ-

⁴ აღსანიშნავია რომ ამ კომპანიასთან მოლაპარაკებები 2010 წელს საქართველოს მთავრობის პრემიერ მინისტრმა ნიკა გილაურმა დაიწყო. მაშინ უკვე შემოსული იყო საქართველოში ამ კორპორაციის შვილობილი კომპანია „ჩინეთის რკინიგზის ოცდამესამე ბიურო“, რომელმაც იკისრა თბილისის შემოვლითი რკინიგზის მშენებლობა [马鹏飞, 2010].

რავი შემადგენლობის საწარმო და კომპანიის ხელმძღვანელობასთან გამართა მოლაპარაკებები „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ფარგლებში თანამშრომლობის შესახებ. შეხვედრის ბოლოს მხარეთა შორის გაფორმდა მაღალსიხშირიანი ცვლადი დენის ლოკომოტივების წარმოების შესახებ ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი. ამ დოკუმენტის გაფორმებით საქართველო და ჩინეთი სარკინიგზო მოწყობილობის სფეროში ნამდვილ თანამშრომლობას იწყებდნენ, რაც დიდ როლს ითამაშებდა მომავალში საერთაშორისო ლოგისტიკური გზების შეუფერხებლად გავლის საქმეში, „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ სტრატეგიაში ქვეყნების ღრმა ინტეგრაციის და აბრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელის სარკინიგზო ხაზის ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების საქმეში [邢毅, 2015].

აღსანიშნავია, რომ საქართველო რამდენიმე ისეთი საერთაშორისო ინსტიტუტის წევრია, რომელსაც ჩინეთი ხელმძღვანელობს, მათგან ერთერთი აზიის ინფრასტრუქტურის საინვესტიციო ბანკია (AIIB). აღსანიშნავია, რომ 2015 წელს თბილისმა AIIB-ის მთავარი მოლაპარაკებების რიგით მე-6 შეხვედრას უმასპინძლა. ბანკის ხელმძღვანელობას მიაჩნია, რომ საქართველო „სტრატეგიულადაა განთავსებული შავ ზღვასა და კასპიის ზღვას შორის, რაც მას რეგიონული სატრანზიტო დერეფნის ფუნქციას სძენს. სატრანსპორტო და სხვა საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურაში ინვესტირებით ბანკს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს რეგიონული ვაჭრობის განვითარებაში დასავლეთ აზიის, ცენტრალური აზიის და ევროპის უფრო მეტად დაკავშირებით“ [Larsen, 2017: 9; ლარსენი, 2017: 10]. 2015 წლის ივნისში საქართველომ აზიის ინფრასტრუქტურის ინვესტიციების ბანკთან ხელი მოაწერა 114 მლნ. აშშ დოლარის ღირებულების ხელშეკრულებას, რომლის მიხედვითაც ბათუმის შემოვლითი გზის პროექტს დააფინანსებს, ამ პროექტის მიზანია საქართველოსა და თურქეთს შორის კომერციული ტრანსპორტის მიმოსვლის ხელშეწყობა, რომელიც როგორც ჩინეთის, ისე საქართველოს ინტერესებსაც ემსახურება. ჩინეთისთვის კი საქართველო მისი სატრანსპორტო კვანძის ფუნქციის გამო არის მნიშვნელოვანი, ვინაიდან მას „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივის ფარგლებში აზიის ევროპასთან დაკავშირება შეუძლია [Larsen, 2017: 9; ლარსენი, 2017: 10].

აღსანიშნავია, რომ 2016 წ. 5 აპრილს საქართველოს სავაჭრო-სამრეწველო პალატამ და აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალურმა სავაჭრო პალატამ გააფორმეს შეთანხმება სტრატეგიული თანამშრომლობის შესახებ. ამასთანავე, აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალურმა სავაჭრო პალა-

ტამ საქართველოს დედაქალაქ თბილისში გამართა „აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალური სავაჭრო პალატის მსოფლიო „ქუჩის შოუ“. სადაც მოხდა სწორედ გენერალური სავაჭრო პალატის მიერ ინიცირებული „ინტერნეტ აბრეშუმის გზის“, „აბრეშუმის გზის საერთაშორისო განვითარების ფონდის“, „აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალური სავაჭრო პალატის ანალიტიკური ცენტრის ბლოკის“ და სხვა საერთაშორისო თანამშრომლობის პროექტების საქართველოს სხვადასხვა სფეროს წრეებისთვის წარდგენა. „ქუჩის შოუს“ ღონისძიებას დაესწრო და სიტყვით გამოვიდა საქართველოს ვიცე-პრემიერი და ეკონომიკის მინისტრი დიმიტრი ქუმსიშვილი [格鲁吉亚第, 2018a].

2016 წ. 27 ივლისს, აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალური სავაჭრო პალატის მიერ ორგანიზებული „ინტერნეტ აბრეშუმის გზა – ქართული ღვინის ზაფხულის“ საზეიმო ცერემონია გაიმართა შანხაის თავისუფალი ვაჭრობის ზონაში. ამ ღონისძიების შედეგად, საქართველოს მთავრობის მიერ რეკომენდირებული ქართული ღვინო იქცა პირველ პარტიად, რომელიც „ინტერნეტ აბრეშუმის გზის“ საშუალებით შევიდა ჩინეთის „ერთი სახელმწიფო, ერთი პროდუქტის“ ფარგლებში [格鲁吉亚第一, 2018a].

საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური ურთიერთობების შემდგომი გაღრმავების გზაზე საეტაპო მოვლენადაა მიჩნეული შეთანხმება თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ, რომელსაც ხელი მოეწერა 2017 წლის 13 მაისს პეკინში [中国与格鲁吉亚, 2017; საქართველოსა და ჩინეთს შორის, 2017. აღნიშნული დოკუმენტის ქართული ორიგინალი იხ. საქართველოს მთავრობასა, 2017; ჩინური ორიგინალი – 中国-格鲁吉亚 – 中国-格鲁吉亚自由贸易协定, 2017]. 2018 წ. 1 იანვარს საქართველო ჩინეთის სავაჭრო-ეკონომიკური შეთანხმება ოფიციალურად შევიდა ძალაში. ოდნავ მოგვიანებით – 2019 წლის თებერვალში – ძალაში შევიდა საქართველოს და ჰოგონგის სპეციალურ ადმინისტრაციულ რაიონს შორის დადებული თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმებაც [中国同格鲁吉亚, 2020]. ეს იყო დაგვირგვინება ამ მიმართულებით ადრე გამართული დიპლომატიური კონსულტაციებისა.

ჩინეთ-საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკებები 2015 წლის დეკემბერში დაიწყო [ჩინეთსა და საქართველოს შორის, 2017], თუმცა პირველ კონსულტაციებს ამ საკითხზე ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ 2015 წლის სექტემბერში, როდესაც ჩინეთში ქალაქ თიენძინში გამართული დავოსის საზაფხულო ფორუმის ფარგლებში ჩინეთის პრემიერ მინისტრი ლი ქეციანგი შეხვდა საქართველოს პრემიერ მინისტრს ირაკლი

ღარიბაშვილს. ამ შეხვედრისას მათ ისაუბრეს ჩინეთსა და საქართველოს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკებების დაჩქარების თაობაზე [ამის შესახებ იხ.:王金海、赵成、王莉, 2015]. საერთო ჯამში შედგა სამი ოფიციალური მოლაპარაკება და სამი არაოფიციალური შეხვედრა. ეს იყო ევროპისა და აზიის რეგიონში ჩინეთთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების შესახებ პირველი მოლაპარაკებები. შეთანხმების მიღწევის გზაზე გადამწყვეტი იყო ორი სახელმწიფოს მთავრობების სახელით გააფორმებული „ურთიერთგაგების მემორანდუმი ჩინეთ-საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმების თაობაზე მოლაპარაკებების არსებითად დასრულების შესახებ“ (关于实质性结束中国-格鲁吉亚自由贸易协定谈判的谅解备忘录)“, რომელსაც ხელი მოეწერა 2016 წლის 5 ოქტომბერს [ჩინეთსა და საქართველოს შორის, 2017].

„თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების“ გაფორმება, მკვლევართა აზრით, კიდევ უფრო მიმზიდველი გახადა „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ ინიციატივაში საქართველოს მონაწილეობა. ამ მხრივ ყურადღება ექცევა იმ უპირატესობებს, რაც გააჩნია საქართველოს: 1. თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულება ევროკავშირთან და ჩინეთთან; 2. შავ ზღვაზე გასასვლელი და სახმელეთო გზა თურქეთთან, რაც ჩინეთს ევროკავშირთან ვაჭრობის უფრო ეფექტურ პლატფორმას სთავაზობს; 3. ხელსაყრელი მდებარეობა ორ რეგიონულ ფორმატს შორის, რომელიც მნიშვნელოვანია „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივის წარმატებით განხორციელებისთვის. ესენია – საქართველოს, უკრაინის, აზერბაიჯანისა და მოლდოვას (GUAM) გაერთიანება და აზერბაიჯანი-საქართველო-თურქეთის სამმხრივი თანამშრომლობის ფორმატი [Larsen, 2017: 4; ლარსენი, 2017: 4].

ასევე საგულისხმოა ისიც, რომ ტერიტორიული სიმცირის გათვალისწინებით ჩინეთის მხრიდან სულ მცირე ძალისხმევაც საკმარისია საქართველოსთვის მნიშვნელოვანი შედეგების მოსატანად. ასევე კიდევ ერთი სარგებელი ის არის, რომ რეგიონში ჩინეთის ჩართულობას შეუძლია გაზარდოს რუსეთის მხრიდან მეზობელი ქვეყნების, კერძოდ, საქართველოს დესტაბილიზაციის ფასი, რაც შეცვლის რუსეთის სტრატეგიულ გათვლებს. რუსეთზე ამგვარი ზემოქმედება შეამცირებს გეოპოლიტიკურ წნეხს საქართველოზე და მას უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში დაეხმარება [Larsen, 2017: 4; ლარსენი, 2017: 4].

2018 წლის ოქტომბერში საქართველო-ჩინეთის მეგობრობის ჯგუფის მოწვევით ხუნანის პროვინციის ვიცე-თავმჯდომარის ტაი ტაოძინის ხელმძღვა-

ნელობით ჩინური დელეგაცია ეწვია საქართველოს, როგორც „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ მოსაზღვრე ქვეყანას და ცალცალკე შეხვდა საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილეს გიორგი ხანიშვილს და ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრს ნათია თურნავას. მათ განიხილეს ხუნანის სოფლის მეურნეობის ჯგუფის მიერ ჩინეთის დახმარებით საქართველოში განხორციელებული აგრარული პროექტის სათბურების მშენებლობის პირველი ეტაპის სამუშაოების საკითხები. შეხვედრის დროს ტაი ტაომინმა ისაუბრა ხუნანის უპირატესობებზე საწარმოო შესაძლებლობებთან და სასოფლო-სამეურნეო, წყლის რესურსებთან დაკავშირებით, მხარეებმა გამოთქვეს იმედი სავაჭრო-ეკონომიკური, ასევე ჰუმანიტარულ-კულტურული ურთიერთობების კიდევ უფრო გაძლიერების თაობაზე [陈昂昂、李大源, 2018].

დასასრულს, შეჯამების სახით შეიძლება მოვიტანოთ ჩინეთ-საქართველოს ეკონომიკური ურთიერთობების სპეციალისტის ჯოზეფ ლარსენის დაკვირვება-შეფასებები. მკვლევარი აღნიშნავს, რომ ორმხრივი ვაჭრობის მთლიანი მოცულობა 1992 წლიდან 2014 წლამდე 223-ჯერ გაიზარდა, 2017 წლისთვის ჩინეთში საქართველოს ექსპორტის დიდი წილი მინერალებზე (სპილენძი, მადანი, კონცენტრატები) მოდიოდა [Larsen, 2017: 5; ლარსენი, 2017: 6]. ჩინეთი საქართველოსთვის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების წყარო გახდა, 2014 წლისთვის ჩინეთიდან შემოსულმა პირდაპირმა ინვესტიციებმა 218 მლნ. აშშ დოლარს მიაღწია და ჩინეთმა ამ კუთხით რიგით მეოთხე ადგილი დაიკავა აზერბაიჯანის, ნიდერლანდების სამეფოს და აშშ-ს შემდეგ [Larsen, 2017: 7-8; ლარსენი, 2017: 9].

ჯ. ლარსენის აზრით, რეგიონულ ინფრასტრუქტურულ ინიციატივა-ევროპა-კავკასია-აზიის სატრანსპორტო დერეფანი (TRACEKA), რომლის წევრიც საქართველო 1993 წელს გახდა, „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივის საფუძველი გახდება. მნიშვნელოვანია აგრეთვე, რომ საქართველო მონაწილეობს ტრანსკასპიურ საერთაშორისო სატრანსპორტო მარშრუტის ინიციატივაში (TITR), რომელიც „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივის ფორმატის ქვეშ 2016 წლის ოქტომბერში შეიქმნა და ჩინეთს ყაზახეთის, აზერბაიჯანის და საქართველოს გავლით, უკრაინასთან და თურქეთთან დააკავშირებს [Larsen, 2017: 9-10; ლარსენი, 2017: 10-11]. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ღრმა ეკონომიკურ ურთიერთობებს გეოპოლიტიკური შედეგიც მოსდევს, იქიდან გამომდინარე რომ მზარდ ეკონომიკურ ჩართულობასთან ერთად იზრდება ჩინეთის ინტერესი საქართველოს სტაბილურობის და უსაფრთხო-

ების მიმართ და ეს ინტერესი უფრო გაღრმავდება, თუ საქართველო „სარტყელისა და გზის“ ინიციატივაში საკუთარ ჩართულობას გააფართოვებს [Larsen, 2017: 11; ლარსენი, 2017: 12].

ამ კუთხით, ჯ. ლარსენი მთლიანად იზიარებს *ევგენი რუმერის, რიჰარდ სოკოლსკისა და პაულ სტრონსკის* დასკვნას: „*მიუხედავად იმისა, რომ პეკინი და თბილისი უფრო ეკონომიკურ სფეროში არიან პარტნიორები, ვიდრე უსაფრთხოების სფეროში, საქართველოში ჩინურ ინვესტიციებს უსაფრთხოების მიმართულებითაც შეუძლია გაუთვალისწინებელი სარგებლის მოტანა, პეკინზე მოსკოვის ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოკიდებულების ფონზე, საქართველოში ჩინეთის ყოფნა რუსეთისთვის სავარაუდოდ ფართომასშტაბიანი სამხედრო ინტერვენციის ფასს გაზრდის*“ [Rumer, Sokolsky, Stronsky, 2017; Larsen, 2017: 20; ლარსენი, 2017: 23].

გამოყენებული ლიტერატურა:

აროშიძე, (2017a): პაატა აროშიძე. ჩინეთის ახალი გეოსტრატეგია და საქართველოს პერსპექტივები. – *გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში*. II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი. *შრომების კრებული*. თბილისი, 2017. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. <https://www.google.com/search?q=ჩინეთის+ახალი+გეოსტრატეგია>.

აროშიძე (2017b): პაატა აროშიძე. „ერთი სარტყელი – ერთი გზა“ და საქართველოს სატრანსპორტო დერეფნის პერსპექტივები. – *ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა*. ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის და ბათუმის ნავიგაციის სასწავლო უნივერსიტეტის საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი. N2. ტ. IV, 2017. ბათუმი.

აფციაური (2020): დავით აფციაური. საქართველო-ჩინეთის ეკონომიკური ჩინეთის ეკონომიკური ურთიერთობების პერსპექტივა პოსტპანდემიური კრიზისის ფონზე პოსტპანდემიური კრიზისის ფონზე. – *ფიქრები შეცვლილ სამყაროზე*. მოგონებების მაგიერ. ეძღვნება კოტე ზალდასტანიშვილს (1960-2017) – მეგობარსა და კოლეგას. თბილისი, 2020, გამომცემლობა *სეზან ფაბლიშინგი*, გვ. 97 <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=ფიქრები+შეცვლილ+>

გრიგალაშვილი (2016): მარიამ გრიგალაშვილი. საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობების ინტენსიფიკაცია და სამომავლო პერსპექტივები. *კომენტა-*

- რი. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი. თბილისი, აპრილი, 2016 აპრილი. <http://gip.ge/ge/საქართველო-ჩინეთის>.
- კვირიკაშვილი (2015) გიორგი კვირიკაშვილი ჩინეთის ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს შეხვდა. – საქართველოს საელჩო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში. http://china.mfa.gov.ge/default.aspx?sec_id=399&lang=1&NewsID=104978.
- ლარსენი (2017) ჯოსეფ ლარსენი. საქართველო-ჩინეთის ურთიერთობები: „სარტყელისა და გზის“ გეოპოლიტიკა. პოლიტიკის დოკუმენტი. თბილისი, გამომცემლობა „გრიფონი“, 2017 <https://www.scribd.com/document/360555332/საქართველო-ჩინეთის-ურთიერთობები-სარტყელისა>.
- ორმხრივი ხელშეკრულებები – *ორმხრივი ხელშეკრულებები საქართველოსა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას შორის*. – საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, ვებგვერდი <https://mfa.gov.ge/MainNav/Foreign-Policy/InternationallegalAgreements/%E1%83%A9%E1%83%98%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1-%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%AE%E1%83%9D-%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%9E%E1%83%A3-%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%90.aspx>
- საქართველოსა და ჩინეთს შორის (2017b): *საქართველოსა და ჩინეთს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება გაფორმდა*. – საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. 13.05.2017. <http://www.economy.ge/?page=news&nw=180&s=sqartvelosa-dachinets-shoris-tavisufali-vachrobis-shesaxeb-xelshekruleba-gaformdeba>).
- საქართველოს ვიცე-პრემიერის (2014): *საქართველოს ვიცე-პრემიერის, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრის ვიზიტი ჩინეთში*. – საქართველოს საელჩო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში http://china.mfa.gov.ge/default.aspx?sec_id=399&lang=1&NewsID=107866.
- საქართველოს ვიცე-პრემიერის (2015) *საქართველოს ვიცე-პრემიერის, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრის გიორგი კვირიკაშვილის შეხვედრა აბრეშუმის გზის ფონდის ხელმძღვანელთან*. – საქართველოს საელჩო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში. http://china.mfa.gov.ge/default.aspx?sec_id=399&lang=1&NewsID=104996.
- საქართველოს მთავრობასა (2017) *საქართველოს მთავრობასა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობას შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება*. – საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/3897182?publication=0>.
- სირბილაძე, მღებრიშვილი (2020) ირაკლი სირბილაძე, მიხეილ მღებრიშვილი. ჩინეთის, ევროკავშირისა და საქართველოს ურთიერთკავშირი: *ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობების ანალიზი*. პი ემ სი კვლევითი ცენტრი. პოლიტიკის დოკუმენტი. თბილისი, 2020.

- ფუტკარაძე, (2016) რამაზ ფუტკარაძე. საქართველო-ჩინეთის სავაჭრო ურთიერთობების განვითარების ტენდენციები. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი. თბილისი, აპრილი, 2016 აპრილი <http://gip.ge/ge-საქართველო-ჩინეთის->.
- ყორღანაშვილი (2018) ლარისა ყორღანაშვილი. საქართველოს სატრანზიტო ფუნქცია ჩინეთის სარტყლისა და გზის ინიციატივის ჩარჩოში. – *გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში*. III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი, 2018. (Georgia's transit function in the framework of China's belt and road initiative.pdf (tsu.ge)
- ჩინეთსა და საქართველოს შორის (2015) *ჩინეთსა და საქართველოს შორის ახალი ეკონომიკური შეთანხმება გაფორმდა*. – საქართველოს საელჩო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში http://china.mfa.gov.ge/default.aspx?-sec_id=399&lang=1&NewsID=104997.
- ჩინეთსა და საქართველოს შორის (2017) *ჩინეთსა და საქართველოს შორის თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ ხელშეკრულება გაფორმდა*. – FOR-GE. საინფორმაციო, ანალიტიკური პორტალი. 15.05.2017 <https://for.ge-/index.php/view/47613/CineTsa-da-saqarTvelos-Soris-Tavisufali-vaWrobis-Sesaxeb-xelSekruleba-gaformda.html>.
- ჭარაია, კურდღელია, ანგურიძე, ლაშვი, გულბანი, შატაკიშვილი (2020): ვახტანგ ჭარაია ლუკა კურდღელია ოთარ ანგურიძე მარიამ ლაშვი შოთა გულბანი დათა შატაკიშვილი. *ჩინეთის ფაქტორი ქართულ ეკონომიკაში*, თბილისი, 2020. <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=ჩინეთის+ფაქტორი+>
- CEFC, 2019 – *CEFC – China Energy Company Limited*. – თბილისის აბრეშუმის გზის ფორუმი. 22-23 ოქტომბერი, 2019 (<http://www.tbilisisrf.gov.ge/en-/organizers/sponsors/179-cefc-china-energy-company-limited>).
- Hualing Group (2017): *Hualing Group – Top Investor of Georgia*, hualing.ge, wvd-omis TariRi 6 seqtemberi, 2017, <http://hualing.ge/language/en/hualing-group-top-investor-of-georgia>.
- Larsen (2017) Joseph Larsen. Georgia-China Relations: The Geopolitics of the Belt and Road. *Policy Paper*. Georgian Institute of Politics. Tbilisi, Printed by: *Grifoni*; 2017 (<http://gip.ge/georgia-china-relations-geopolitics-belt-road/>).
- Rumer, Sokolsky, Stronsky (2017) Eugene Rumer, Richard Sokolsky, Paul Stronsky. U.S. Policy Toward the South Caucasus: Take Three, Carnegie Endowment, May 31, 2017 (<http://carnegieendowment.org/2017/05/31/u.s.-policy-toward-south-caucasus-take-three-pub-70122>).
- 中国与格鲁吉亚, 2015a – 中国与格鲁吉亚启动自贸区可行性研究 并签署共建“丝绸之路经济带”合作文件, 商务部新闻办公室, 2015-03-10. – *ჩინეთმა და საქართველომ დაიწყეს თავისუფალი სავაჭრო სივრცეების განხორციე-*

- ელეზადობის (შესაძლებლობის) შესწავლა და გააფორმეს თანამშრომლობის დოკუმენტი „აბრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელის“ ერთობლივი მშენებლობის შესახებ. – ჩინეთის კომერციის სამინისტროს პრესცენტრი, 10.03.2015 (<http://www.mofcom.gov.cn/article/ae/ai/201503/20150300908373.shtml>).
- 中国与格鲁吉亚, 2017 – 中国与格鲁吉亚正式签署自由贸易协定, 中华人民共和国商务部, 2017-05-13. – ჩინეთმა და საქართველომ თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ შეთანხმება ოფიციალურად გააფორმეს. – ჩსრ-ს კომერციის სამინისტრო 13.05.2017 (<http://www.mofcom.gov.cn/article/ae/ai/201705/20170502573840.shtml>).
- 专访, 2010 – 专访格鲁吉亚总理尼科洛兹·吉劳里, 搜狐, 2010.10.14. – ექსკლუზიური ინტერვიუ საქართველოს პრემიერმინისტრ ნიკოლოზ გილაურთან. – სოხუს საინფორმაციო გვერდი, 27.10.2010 <http://roll.sohu.com/20101027/n276529848.shtml>.
- 王金海、赵成、王莉, 2015 – 王金海、赵成、王莉. 李克强分别会见来华出席2015年夏季达沃斯论坛年会的五国政要/人民日报 2015年 2015-09-11期 – ვანგ ძინხაი, ჭაო ჩენგი, ვანგ ლი. ლი ქეციაუნმა ცალცალკე გამართა შეხვედრები 2015 წლის დავოსის ზაფხულის ფორუმის წლიურ ყრილობაზე დასასწრებად ჩამოსულ 5 ქვეყნის პოლიტიკურ მოღვაწეებთან. – ჟენმინ ჟიბაო, N2015-09-11 ([https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=RMRB201509110020&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzVDhUQ05hZfZONmM2QndIWUpLdDNyYWxleFlIbz0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=RMRB201509110020&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzVDhUQ05hZfZONmM2QndIWUpLdDNyYWxleFlIbz0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).
- 中国同格鲁吉亚, 2020 – 中国同格鲁吉亚的关系, 中新网, 2020年5月 – ჩინეთ-საქართველოს ურთიერთობები. – Chinanews. ჩინეთის საინფორმაციო სააგენტო, 2020 წლის მაისი (https://www.chinanews.com/gj/zlk/2014/01-15/163_2.shtml).
- 格鲁吉亚第一, 2018a – 格鲁吉亚第一副总理访问丝绸之路国际总商会, 中国文化人物网, 2018.04.14 – საქართველოს პირველი ვიცე-პრემიერი ესტუმრა აბრეშუმის გზის საერთაშორისო გენერალურ სავაჭრო პალატას. – Chinese Cultural Figures. 14.04.2018 (<http://www.ccpvip.cn/a/tebiebao-dao/20180414/10328.html>).
- 赵大兴, 2000 – 赵大兴。格鲁吉亚总统会见中国政府经贸代表团, 国际经贸消息, 2000年, 2000-06-14期 – ჭაო ტასინგი. საქართველოს პრეზიდენტი შეხვდა ჩინეთი მთავრობის სავაჭრო-ეკონომიკურ დელეგაციას. – საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონომიკური ამბები, გაზეთი 2000 წ. (<https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=GSXD200006140013&dbtype=CCND&dtype=pdf>).

- 格魯吉亞議長, 2002 – 格魯吉亞議長重視同中國發展友好關係, 膠東在線, 2002.10.02 – *საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ჩინეთთან მეგობრული ურთიერთობების განვითარებას*. – Jiaodong.net 2002 <http://www.jiaodong.net/2002/10/36405-.htm>).
- 容亮、錢克錦, 2003 – 容亮、錢克錦。誰是“中間地帶”的最後贏家? /南方周末 – 2003年 2003/12/18期. – ჟუნგ ლიანგი, ციენ ქეძინი. ვინ არის „შუა რეგიონის“ საბოლოო გამარჯვებული? – *Southern Weekend*, 2003 [https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=NFZM20031218ZZ11&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjc2NW9Ba0dvaUtRSIU2UEI4ZHF4TT0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=NFZM20031218ZZ11&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjc2NW9Ba0dvaUtRSIU2UEI4ZHF4TT0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!).
- 周继胜, 2006 – 周继胜。格魯吉亞:商機無限/中國經貿,2006年 02期 – ჟოუ ძიშენგი. საქართველო: უსაზღვრო ბიზნეს შესაძლებლობები. – *ჩინეთის ვაჭრობა და ეკონომიკა*, ჟურნალი, 2006 ([https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=JMZG200602014&dbtype=CJFD&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjc2NW9BZ0dhOWJadFE3N2pNYTIKMD0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=JMZG200602014&dbtype=CJFD&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjc2NW9BZ0dhOWJadFE3N2pNYTIKMD0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).
- 徐伟, 2006 – 徐伟。能源和葡萄酒:中格经贸合作的交叉点, 中国经济时报, 2006年, 2006-04-13期 – სსუი ვეი. ენერგორესურსები და ღვინო: ჩინეთ-საქართველოს სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის გადაკვეთის წერტილი. – *China Economic Times*, 2006 ([https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=JJSB200604130041&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQVFlDXNqTHg5dDZjbHNqVUhsSZ0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsdoc/download?flag=mall&plat=mall&filename=JJSB200604130041&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSIJHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQVFlDXNqTHg5dDZjbHNqVUhsSZ0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).
- 月 23-25 日, 2012 – 9 月 23-25 日, 中國國際貿易促進委員會萬季飛會長率團訪問格魯吉亞, 中華人民共和國商務部, 2012年 – 23-25 სექტემბერს ჩინეთის საერთაშორისო ვაჭრობის წახალისების კომიტეტის ხელმძღვანელის ვან ძიფვეის მეთაურობით ჩინური დელეგაცია საქართველოს ესტუმრა. – *ჩინეთის კომერციის სამინისტრო*, 2012 ინტერნეტ-საიტი, გვერდი (<http://ge.mofcom.gov.cn/article/c/201209/20120908-360727.shtml>).
- 万季飞 – 万季飞会长会见格魯吉亞經濟與持續發展部部長科巴莉亞女士, Sina 新浪博客 – *კომიტეტის ხელმძღვანელი ვან ძიფვეი შეხვდა საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების მინისტრს ქალბატონ ქობალიას*. – ახალი ტალღა, ჩინეთის საინფორმაციო ვებპორტალი http://blog.sina.com.cn/s/blog_a6f3e9bc01016slr.html
- 习近平, 2019 – 习近平的“一带一路”之喻, 新华网, 2019.04.24. – *სი ძინფინგის „ერთი საარტყელი, ერთი გზის“ გაგება*. – *სინხუას საინფორმაციო საა-*

გენტო, 2019 http://www.xinhuanet.com/politics/xxjxs/2019-04/24/c_1124-408038.htm.

王晓华、朱明刚, 2015 – 王晓华、朱明刚。中国华信董事局主席叶简明与格鲁吉亚总理加里巴什维利会见会谈, 人民网, 2015年 – ვანგ სიაოხუა, ჯუ მი-ნგკანგი. ჩინეთის კომპანია ხუასინის დირექტორთა საბჭოს თავმჯდომარე იე ძიენმინგი შეხვდა საქართველოს პრემიერ მინისტრს ღარიბაშვილს და გამართა მასთან მოლაპარაკება. – *ჟენმინ ჟიბაო*, 2015 <http://yuqing.people.com.cn/n/2015/0316/c210107-26700784.html>).

龙新, 2015 – 龙新。韩长赋会见格鲁吉亚总理加里巴什维利, 农民日报, 2015年, 2015-05-14期 – ლუნგ სინი. ხან ჩანგფუ შეხვდა საქართველოს პრემიერ მინისტრს ღარიბაშვილს. – *ნუნგმინ ჟიბაო*, გაზეთი, 2015. [https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=NMRB201505140011&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcwWWxVStDRUhCY0JlVHlFWVllVT0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=NMRB201505140011&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcwWWxVStDRUhCY0JlVHlFWVllVT0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).

张少峰、张岩, 2015 – 张少峰、张岩。格鲁吉亚总理伊拉克利·加里巴什维利访问中国铁建, 中国铁道建筑报, 2015年, 2015-09-15期 – ჯანგ შაოფენგი, ჯანგ იენი. საქართველოს პრემიერ მინისტრი ირაკლი ღარიბაშვილი ესტუმრა ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო კორპორაციას – *ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო გაზეთი*, 2015. [https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=TDJZ201509150010&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQXdmV0VGbmY3TmtJd0NKZkM0VT0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=TDJZ201509150010&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQXdmV0VGbmY3TmtJd0NKZkM0VT0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).

马鹏飞, 2010 – 马鹏飞。格鲁吉亚总理尼卡·吉拉乌利访问中国铁建总部, 中国铁道建筑报, 2010年, 2010-11-02期 – მა ფენგფეი. საქართველოს პრემიერმინისტრი ნიკა გილაური ესტუმრა ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო კორპორაციის მთავარ განყოფილებას – *ჩინეთის რკინიგზის სამშენებლო გაზეთი*, 2010. ([https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=TDJZ201011020011&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQXdmV0VGbmY3TmtJd0NKZkM0VT0=\\$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!](https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=TDJZ201011020011&dbtype=CCND&dtype=pdf&uid=WEEvREcwSljHSldTTEYzWEpEYnlQYjcxQXdmV0VGbmY3TmtJd0NKZkM0VT0=$9A4hF_YAuvQ5obgVAqNKPCYcEjKensW4ggI8Fm4gTkoUKaID8j8gFw!!)).

邢毅, 2015 – 邢毅。格鲁吉亚总理访问中车大连公司, 中国工业报, 2015年, 2015-09-22期 – სინგ ი. საქართველოს პრემიერმა ჩინეთის ტალიანის ლოკომოტივების და სარკინიგზო შემადგენლობის საწარმო ინახულა. – *ჩინეთის ინდუსტრიული გაზეთი*, 2015. <https://pay.cnki.net/zscsd/doc/download?flag=mall&plat=mall&filename=CGYB20150922B012&dbtype=CCND&dtype=pdf>.

中国-格鲁吉亚 – 中国-格鲁吉亚自由贸易协定, 2017– 中华人民共和国商务部 –
*ჩინეთ-საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება. – ჩსრ-ის
კომერციის სამინისტრო, ვებგვერდი http://fta.mofcom.gov.cn/georgia/georgia_special.shtml*

陈昂昂、李大源, 2018 – 陈昂昂、李大源。戴道晋率团出访阿塞拜疆格鲁吉亚哈
萨克斯坦, 华声在线, 2018.10.25. – ჩენ ანგანგი, ლი ტაიუენი. დელე-
ციამ ტაი ტაოდინის მეთაურობით აზერბაიჯანში, საქართველოში და
ყაზახეთში ვიზიტი განახორციელა. – *ხუაშენგი (ჩინეთის ხმა)*, გაზე-
თი, 2018 [https://hunan.voc.com.cn/article/201810/201810250654427875-
.html](https://hunan.voc.com.cn/article/201810/201810250654427875-.html)